

Magyarok az ókirályságban

Irta: KAKASSY ENDRE

Közel tíz évet töltöttem a főváros magyarjai között, behatóan foglalkoztam: az Ókirályság más városaiban letelepedett fajtestvéreink életproblémaival is, mégis most, hogy írnom kell róluk, valami belső kuszáltság bénító nyomását érzem: hiányzik az a bizonyos vezérfonál, amely elvezethetne e nagyjelentőségű magyar sorsprobléma labirintusában. Hol kezdjem, mely jelenség, vagy gondolat köré csoportosítsam mondanivalóimat, mi legyen a vezérmotívuma, az átfogó színe és vonala, tárgyilagosabban: a szerkezete annak a freskónak, amely hivatva volna az Ókirályságban élő magyar tömegek életförmáját, eszményeit, kis és nagy bajait, s elsősorban nemzetkisebbségi mivolta vállalásának mennyiségét és minőségét ábrázolni?

Az ember aztán, ahogy elmélyed a feladott témában, lassan rájön arra, hogy nem saját percipiáló képességében van a hiba, tolla nem a tapasztalatok redszertelen, kusza halmazán akad el, hanem azon az egyszerű tényen, hogy az Ókirályságban élő magyarok kérdése nem egyetlen összefüggő problémátömb, ami könnyű szerrel szétboncolható. Legtalálébban valami különös, állandó mozgásban levő mozaiklemezhez lehetne hasonlítani, aminek színfoltjai és darabjai örök vándorlásukban egymás helyét cserélgetik. Bizonyos, hogy ennek a mozgásnak is törvénye van, aminek felállításához azonban a mai szervezetlenség, vagy pszeudo-szervezettség állapota éppenséggel nem járul hozzá. Egészen más a helyzet például az ókirályságbeli németeknél, akiknek a kataszterét már régen feltették. Nálunk még mindig divik a „körülbelül” és a „valószínűleg”, s e nagy leltározási munka késvén, a regátban élő fajtestvéreink élete az Isten gondjaira bízott nyájé, aminek szaporodását, vagy apadását a rövidlejárata és a kényelem határain nem tulmenő nemzeti felbuzdulás vaksi látcsövével szokták megfigyelni kisebb, vagy nagyobb vezéri dombokról.

Pedig már ideje volna górcső alá tenni: ezt a kérdést. Az Ókirályságban körülbelül (íme a „körülbelül!”) negyedmillió magyar él s ebből hozzávetőlegesen 120 ezer esik a fővárosra.

Tessék kiszámítani, kellő szervezettség esetén, mit jelenthet e tömegnek gazdasági ereje és politikai súlya kisebbségi küzdelmeink mérlegében. Tudom nem új e kívánság, én magam is többször szóvátettem fővárosi hírlapírói tevékenységem során, de nem lehet eleget ismételni és eléggé hangoztatni e vállvonogatással szentesített nemzetcsönkítást.

*

Ám, ha nem is állíthatunk fel megtámadhatatlan törvényeket, ha képtelenek is vagyunk hiánytalanul boncasztalra tenni a kérdés egész komplexumát, nagy vonalakban és mértanilag nem határolt színterekben vázlatot nyújthatunk az ókirálysági magyarság életének legjellegzetesebb felületeiről; valamint a metamorphózisról, amely itt is bekövetkezett. Mindenekelőtt azonban kapcsoljuk ki a csángó-kérdést, amely régebbi keletű s így szervezen nem tartozik e könyv tulajdonképeni anyagához. E problémáról egyébként számosan, helyszíni kutatók, kifejtették már véleményüket és tapasztalataikat s újat mi sem tudnánk mondani. Hasonló helyzetben volna a fővárosba és a havasalföldi kisvárosokba még a főhatalom változása előtt bevándorolt magyarság, csakhogy míg a csángóvidékeket kikerülte a román határok kiterjesztésével megindult újabb „bevándorlási” hullám, addig Bucuresti és a Havasalföld egyik legfőbb gyűjtőmedencéje lett az új életet, új lehetőségeket kereső magyar egzisztenciáknak. Keveredés állott be, az „öslakó” magyarok sorai ujakkal duzzadtak fel, aminek nemzeti és hitéleti téren is nyomai mutatkoztak. Egész sora létesült így például a református parókiáknak s az egyházhoz tartozó egyesületeknek.

És itt állapítsuk meg azt is, hogy a református egyház ugy erkölcsi, mint a nemzeti öntudat konzerválása terén ma még fel nem értékelhető missziót teljesített, noha távol tartotta magát mindennemű politizálástól. Ezzel szemben a katolikus csángó vidékek magyarjainak nemzetiségéből való kiforgatásában azok az idegen (olasz, cseh, stb) papok jártak elől, akik nem ismerve a nép anyanyelvét, lassan a maguk részére formálták át a gyülekezetet. Ez az asszimilációs folyamat ma is tart, a fővárosi római katolikus érsekség jóvoltából.

A háboru után felfokozódott beözönlést a sovinizmus pompás izgató anyagnak tekintette. Évekig tartó szívós és rendszeres munkával sikerült is a különben jámbor és emberséges román paraszt és kispolgár lelkében gyűlöletet kelteni a „strein”-ekkel szemben. Holott, ezeknek a „streineknek” megnyit köszönhet az Ókirályság ipara és kereskedelme! A regáti városok, de még a főváros kisiparának is a békeidőkben bevándorolt magyar kézművesek vetették meg az alapját. Háboru előtt 30—40 ezer magyar élt Bucurestiben. Legtöbbjük ipari és kereskedelmi pályán kereste kenyerét. Földmives nem le-

hetett, mert a földbirtok szerzése állampolgársághoz volt kötve. Így hát azokon a területeken próbáltak elhelyezkedni, amelyek még szabadok voltak. Az őslakók szerették is őket megbizhatóságukért. Igen sok bevándorolt magyar szerzett így tekintélyes vagyont. De nemcsak az iparosok, hanem a háztartásbeli és a gazdasági cselédek is nagyszerűen érvényesültek. Ezek közül számosan kis spórolt tőkájukkal lovat és kocsit vásároltak, oroszos bársonyköpenyeget öltöttek magukra és „birzsárnak” csaptak fel. A fővárosi bérkocsisok igen nagy százaléka ma is magyarokból kerül ki. Valóságos birzsár-dinasztiák létesültek, amelyek ma már autóra tértek át és többszáz gépkocsit járatnak Bucuresti uccáin.

Az Ókirályságbeli magyarság általában meglehetősen jómódban élt a háború előtt. A fővárosban egyházat tartott fenn, gazdaságilag jól megalapozott társadalmi egyesülete volt: az iparosok által alapított és vezetett „Szent István”, amelynek vagyonát ma is több millióra becsülik. Az előkelőbb állásuak találkozóhelye a román hadüzenetkor megszűnt magyar kaszinó volt.

Ezek a patriarkális állapotok alaposan megváltoztak az ország területének megnövekedésével.

*

1918 után a szegénység s az idők változásával járó társadalmi földindulás ezrével verte ki a csatolt területek megint gott egzisztenciáit eddigi otthonukból. Kétkézi munkások, hivatalnokemberek, iparosok, kereskedők, mindenfajta üzletemberek egész rajai indultak az akkor még „terra incognita”, a bő kereseti lehetőséggel csábító, akkor még ismeretlen föld felé. A főváros lakossága szinte máról-holnapra százezrekkel duzadt fel és ebben a magyarság száma csaknem négyszeresére szökött. Sorai között viszont — igen sajnálatosan, de elkerülhetetlenül — nagy számban akadtak „félelem és gáncs nélküli” szerencselovagok, akik főhadiszállásukat előbb a Riegler-ben, majd a Piccadilly-ben ütötték fel. „Uj stílust” hoztak magukkal e bő prédára leső bátor ritterek, fantasztikus terveket, amerikai ötleteket, nagyvonalu, de a büntetőtvénycönyv határait suroló elképzeléseket. Egyiknek-másiknak sikerült is feltornászni magát a szerencse háttallovára, legtöbbször azonban regényes bukdácsolások után végleg elmerült abban a kávéházi légkörben, amit keserű humorral „Ezeréves Magyarországnak” neveztek el a főváros dolgozó magyarjai, azon az alapon, hogy e görbe utakon járó pénzvadászokra ezer évet lehetne kiosztani, anélkül, hogy fellebbezni mernének.

Ujság is alakult ebben a nagy kavarodásban a megboldogult Varjassy Lajos, „aradi miniszter” vezérletével, de rövid szereplés után dicstelenül megbukott.

Évek teltek el, amíg a felkavart vizek lassan letisztultak. A

Piccadilly ugyan még élt és virágzott és még hallani lehetett ilyen beszédfozlányokat: „Tegnap értesítettek, hogy aranybányát örökölttem — adjon száz lejt”, vagy: „Megszereztem a dunai hajók szénállatásának a koncesszióját — fizesse ki az ebédemet”, a leülepedés azonban már folyamatban volt s az ötletmilliomos helyét egy más típus foglalta el, az, aki a „duma” helyett pénzt és szakértelmet hozott. Komoly, tőkeerős transzilvániai vállalatok állítottak fel fiókokat, új vállalatok létesültek kisebbségi pénzen s ezzel egyidejűleg munkások és tisztviselők ezrei jutottak biztos megélhetéshez kisebbségi és román vállalatoknál egyaránt. A magyar szakértelemnek és munkának igen jó ázsiója volt: még az állami érdekeltségű üzemek is szívesen alkalmaztak magyar munkaerőt, egyrészt, mert megbízható volt, másrészt pedig, mivel a megnövekedett termelés tempóját csak így lehetett biztosítani.

Kicsiben ugyanaz a folyamat ment végbe az Ókirályság kisebb városaiban is.

A nagy tülekedésben kifejlődött és az idegen környezetben melegágyra talált egoizmus azonban rányomta bélyegét az új település minden területére. Az egyes rétegek teljesen elszigetelve éltek, sőt még az azonos helyzetűek is lehetőleg kerülték az egymással való érintkezést, mindössze a református egyház körül kristályosodott ki egy kis magyar sziget Nagy Sándor és Kányádi Béla lelkesedik hősiességének folytán. A Szent István társaság iparos-patriciusai, idegenkedtek új tagok felvételétől (talán okulva bizonyos multbeli tapasztalatokon), más szervezési keret pedig nem állott rendelkezésre. Hosszu és kemény erőfeszítések kellettek, amíg Tornya Gyula egykori szenátor szorgalmazására és e sorok írójának szerény közreműködésével megalakult a diáksegélyező bizottság, amelyben már a katolikus egyház is képviseltette magát Horváth-Héring plébános személyében. A bizottság az összegyűjtött pénzen otthont bérelt ki, ahol fővárosban tanuló magyar diákok igen olcsó ellátást találtak. Nemsokkal ezután megalakult a Magyar Párt helybeli tagozata Kányádi Béla református lelkes elnökletével, egy évre rá pedig a munkások részére népkonyháival és szövetkezeti alapon működő iparos műhelyekkel „Népkör” létesült. Sajnos, a nemes és talpraesett kezdeményezés belső civódások folytán nem váltotta be a hozzá fűzött reményeket és a kezdeményező Geiringer Gyula orvosnak sok ezer lejébe került a Népkör likvidálása.

Általában Bucuresti magyar orvosai alaposan kivették részüket az áldozatkészségből. Geiringer Gyula, Bakk Elek Pécsi Ernő, Menyász Emil, Papp Béla, Bernáth fogorvos, valamenynyien elől jártak a példamutatásban. Betegek százait kezelték ingyen, a Szent István társaság keretein belül pedig ambulatóriumot létesítettek. Nagyrészt az ő fáradhatatlanságuk gyü-

mölcse a „Pax” kör is, a bucuresti magyar értelmiségek társasköre, amely ma is fennáll és igen szép hivatást teljesít.

Mindezekre csak azért térek ki, mert újabban több fővárosi zsidóvallású magyar orvost egy transzilvániai magyar lap részéről méltatlan támadás ért éppen e szervező tevékenysége kapcsán. Igazságtalanabb támadást el sem lehet képzelni! Én láttam őket a kezdet kezdetén, tudom mit tettek és egész életemben mély megbecsüléssel fogok rájuk gondolni, nemkülönben *Dalaczi* János iparosra, *Koppány* János párttitkára; *Nagy* Andrásra és *Szemlér* Ferencre a Kós Ferenc diákkör megalapítóra és másokra, szerény, névtelen munkásokra, akik megtették a szervezés első csákány ütéseit.

*

Azóta sok év telt el és még mindig az első csákányütéseknél tartunk. A gazdasági válság és a nyomában feltörő politikai hullám bizonyára sok tervet, sok szép elképzelést rombolt szét. Rengeteg magyar vált munkanélkülivé és ezek valamenynyien gyámolításra szorulnának. De kitől várhatnak segítséget, milyen titáni szerencse tudná a bajokat orvosolni, letörölni a könnyeket ezer és ezer arcról?!...

Ott van a Belu-negyed, a Filaret, ahol gyufa-, olaj- és szövőgyári szakmunkások telepedtek le, a Tei, ez a régi település, amely a háború után otthonává lett a bihormegyei „bevándoroltaknak” is, az Obor a malom és vasmunkások negyede, a Grivita a vasuti műhelymunkásoké, a Groapa Oatu, a siralom völgye, a végleg lecsuszottak gyehennája...

Transzilvánia egy-egy kis darabjai ezek. Gazdasági válság, beházasodások, más keveredések és maga a város, e nagy román tenger mozgása, lassan kikezdi hullámaikkal ezeket a kis szirteket...

De vajjon csakugyan el kell pusztulniok?

Nem hiszem. Vannak jelenségek, amelyek azt mutatják, hogy éppen ezekben a rétegekben él legerősebben s legérzékennebbül a magyar öntudat. Egy kimutatás szerint a fővárosi magyar elemi iskolát a következő foglalkozással bíró szülők gyermekei látogatják: iparosok gyermekei 97, kereskedők gyermekei 5, sofőrök gyermekei 23, házmesterek gyermekei 11, kenyérkihordók gyermekei 10, háztartási alkalmazottak gyermekei 20, kétkézi munkások gyermekei 18, tisztviselők gyermekei 16.

Sokat mond számunkra ez a kimutatás. S mindenekelőtt azt mondja, hogy nem szabad magára hagyni azt a dolgozó magyart, aki nehéz helyzetében is tudja mivel tartozik fájának és kulturájának. Meg kell próbálni a lehetetlent is annak érdekében, hogy az Ókirályságban élő magyar lelkekből eltűnjék az árvaság, a magárahagyatottság érzése.

*

Még lehet, még meg lehet közelíteni e sorvadó szigeteket. Közönyt, vagy elfásultságot legfeljebb egyesek és azok között is főleg az őslakók között lehet tapasztalni, a tömeg nemzeti vitalitásával nincs baj. Évről-évre újabb kontingensekkel frissül fel ez az emberállag s így maga is állandó mozgásban van, a mozgás pedig az élet attribútuma. Másfelől állandó visszavándorlási folyamat tapasztalható bizonyos évszakokban, minélfogva az állandó körforgás következtében sohasem szűnik meg a kapcsolat a nemzeti energiák ősforrásaival. Nem szabad tehát az idevándorolt magyarságot mozdulatlan, porladó tömbnek látnunk és csak annak. Mert, ha a porladás csakugyan le nem tagadható, mondhatnók végzet-szerű jelenség is és ha a mozdulatlanság benyomása nem is képzelődés, ezt a tömböt, bár rendszertelenül és nagy kihagyásokkal, de vérkeringés járja át, amit föltétlenül be lehet kapcsolni az egyetemes magyar érdekek ütőerébe.

Manapság lépten-nyomon találkozunk „idegen”-ellenes jelszavakkal. Mikor ezeket a szólamokat hallom, mindig eszembe jut Bucuresti és eszembe jut Shakespeare örökéletű sora: „A mór megtette kötelességét, a mór mehet.”

Hogy mit tett a magyarság: kő-, vas- és betonkolosszusok állnak bizonyosságul.

Kapott is, de adott is. Munkája, szakértelme legjavát adta.

És még más valamit is adott. Hitet többi fajtestvéreinek. A nemzet erejébe, szívósságába, kiváló tulajdonságaiba vetett hitet. A népi minőség viharálló értékének a bizonyosságát.

Ha a fővárosban kalapácsos, vagy csákányos magyarral találkozol, lelkedben tiszteletadóan süvegeljed meg, mert a magyar élniakarás, a világ minden táján megbecsült magyar munka apostola ő. Gondolkozz el, ha magyar szolgál, vagy cselédlány suhan el melletted a Cismigiu virágágyai között. Gondolj a méhre, amely kilométeres messzeségekből szállítja a virágport a kaptárba. A nemzet kaptarából szálltak ők ki, bogy visszavigyék a munkájuk gyümölcset az ősi transzilvániai bércek közé.

Gondoljunk reájuk minél gyakrabban és építsünk hidat feléjük. Lelki hidat, ha másra nem telik.